

הגמרא ממשיכה בביאור המעמד בהר גריזים ובהר עיבל. במעמד נכרתו בריתות נוספות על כל מצווה ומצווה שכבר החלו בהר סיני. נחלקו התנאים היכן נכרתו שלושת הבריתות, תנא קמא סובר:

- במדבר בהר סיני.
- בערבות מואב, לפני הכניסה לארץ.
- בהר גריזים ועיבל, בתוך א"י.

רבי שמעון סובר:

- במדבר בהר סיני.
- באוהל מועד במדבר.
- בערבות מואב, לפני הכניסה לארץ.

יש לעיין בשורש וביסוד מחלוקתם של תנא קמא ורבי שמעון. הגמרא מביאה שמחלוקתם היא כי כמו מחלוקתם של ר"ע רבו של רבי שמעון, ורבי ישמעאל (שם לז):

ובפולגתא דהני תנאי, דתניא: רבי ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד. ר' עקיבא אומר: כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב.

כלומר, לרבי ישמעאל (ות"ק) סיני ואוהל מועד הם עניין וברית אחת משום שבסיני ניתן רק הכללים, והפרטים באוהל מועד, ולכן צריך להוסיף את הר גריזים והר עיבל. לעומת זאת רבי עקיבא (ור"ש) סוברים שסיני ואוהל מועד הנם בריתות נפרדות, שבכל אחת מהם נתנה תורה שלמה.

רש"י מבאר מדוע רבי שמעון "מוציא הר גריזים" "ומכניס אוהל מועד", וכך מובא שם (ד"ה מוציא):

לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה.

בהר גריזים והר עיבל נאמרו מצוות, אך לא כל התורה כולה. רבי שמעון סובר שרק מה שנתן ממשנה נכרת בו כל התורה כולה. נראה שכך שיטת רבי שמעון גם בשאלה מי כתב את סוף התורה, וכך נכתב בגמרא (ב"ב טו.):

שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן, דתניא: "וימת שם משה עבד ה'" - אפשר משה חי וכתב "וימת שם משה"? אלא, עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י, ואמרי לה ר' נחמיה. **אמר לו רבי שמעון: אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתבי: לקוח את ספר התורה הזה? אלא, עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע,** כמו שנאמר להלן: ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו.

רבי שמעון סובר שכל התורה כולה נכתבה ע"י משה, והוא מעביר את התורה בשלמותה. ע"כ נראה לשיטתו, שרק משה יכול לכרות את הבריתות הללו עם עמ"י והתורה. לעומת זאת, לשיטת ת"ק ור"י יש חלק שלא נכרת ע"י משה, אלא עם יהושע בתוך גבולות ארץ ישראל.

נראה לענ"ד שלשיטת ת"ק ור"י רואים את **התהליך ההשתלשלותי** של התורה בעולם. לעומת זאת, לשיטת ר"ש ור"ע רואים דווקא את **ההופעה השלמה** של התורה בכל ברית וברית.

נראה שתהליך ההשתלשלות של התורה הוא כך: א. קבלת התורה במדבר, במקום הפקר וכל הרוצה יבוא ויטול (כך מופיע במכלתא דרבי ישמעאל). ב. קבלת התורה מתוך הערבות של הכלל, בערבות מואב התגלה הערבות (הנסתרות והנגלות עיי"ש). ג. קבלת התורה בארץ ישראל, התורה מקבלת הארה מחודשת של תורת א"י. בקצורו של קשר התורה הוא: א. עצם קבלת **תורת ישראל**. ב. קבלה של **עם ישראל**. ג. קבלה בארץ **ישראל**.

אמנם לשיטת ר"ע ור"ש כל הבחינות הללו כבר נתנו בסיני, ועתה בארץ הקודש מתגלים ונחשפים לאט לאט אותה תורה עמוקה ונפלאה. כך למשל מופיע במנחות (כט:): שר"ע חשף כל קוץ וקוץ מהתורה וכל הלכה מחודשת קישר לקבלה ממשנה מסיני. נראה שהר גריזים והר עיבל מתאר רק את הדרך לחשוף את התורה שקבלנו בסיני והכל בהארת משה רבינו, וכך אומר הרמח"ל (אוצרות הרמח"ל):

ותדע שאפילו כל מה תלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה בסיני. והיינו כי מה שהוא אמת בתורה, צריך הכל לצאת כך בסוד סיני ומשה. והנה באותו הזמן, ניתן בגילוי לישראל החלק שהיה ראוייה להם. ובכל הדורות יש חלק שראוי להתגלות על ידי התלמידי חכמים. **והכל צריך להיות על ידי משה, בסוד, "זכרו תורת משה עבדי"** (מלאכי ג', כ"ב), כי הוא מתלבש בנשמות התלמידי חכמים ועל ידו מתחדש התורה, והוא סוד, הדברים שמחיים כנתינתן מסיני. ואודיעך בבאן סוד גדול. **כי הנה ודאי כל אחד נוטל חלקו בתורה, ונמצא שסיני אינו נשלם אלא כשכל אחד בא לעולם וגילה את חלקו.** וא"כ מי שבא לעולם ולא נשתדל בתורה לגלות חלקו, אין התורה נשלמת.

כל מהות הבריתות נוצרו כדי שסוד שלמות הר סיני יתגלה בפועל, כי סיני לא יהיה שלם עד שכל אחד ואחד יתן את חלקו בתורה.